

**Majlis Mesyuarat disambung
Semula pada pukul 2.30 petang**

Yang Berhormat Yang Di-Pertua:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ

Ahli-Ahli Yang Berhormat. Pada petang ini Persidangan akan kita sambung dalam membincangkan Rang Undang-Undang (2019) Perbekalan, 2019/2020 di Peringkat Jawatankuasa.

Maka Persidangan Majlis Mesyuarat ini saya tangguhkan dahulu dan kita akan berbincang di Peringkat Jawatankuasa sepenuhnya.

(Majlis Mesyuarat ditangguhkan)

**(Mesyuarat bersidang sebagai
Jawatankuasa)**

Yang Berhormat Pengerusi:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ Ahli-Ahli Yang Berhormat. Kita sekarang bersidang di Peringkat Jawatankuasa sepenuhnya. Pada mesyuarat yang kita telah adakan pada sebelah pagi tadi kita mula membincangkan Rang Undang-Undang (2019) Perbekalan, 2019/2020 bagi Tajuk Jabatan Perdana Menteri dan jabatan-jabatan di bawahnya.

Kita masih lagi membincangkan Tajuk SA07A hingga SA12A. Tajuk-Tajuk ini saya bukakan untuk dibahaskan. Sekarang saya mempersilakan Yang Berhormat FDR. AR. Dayang Siti Rozaimeryanty binti Dato Seri Laila Jasa Haji Abdul Rahman.

**Yang Berhormat FDR. AR. Dayang
Siti Rozaimeryanty binti Dato Seri
Laila Jasa Haji Abdul Rahman:**

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ

Terima kasih Yang Berhormat Pengerusi. Kaola ingin mengucapkan tahniah kepada Yang Berhormat Menteri di Jabatan Perdana Menteri atas mukadimah Yang Berhormat tadi.

Institut Perkhidmatan Awam (IPA) merupakan tulang belakang untuk pembinaan kapasiti HR untuk semua kakitangan awam. Titah Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan Negara Brunei Darussalam sentiasa menyentuh Revolusi Industri 4.0. Institut Perkhidmatan Awam kini merupakan salah satu daripada pemilik inisiatif di bawah rangka kerja perkhidmatan awam dalam melihat peningkatan produktiviti dan prestasi. Bagaimanakah kita dapat meningkatkan produktiviti penjawat awam? Nisbah jumlah penjawat awam kepada bilangan rakyat ialah 1/6 bererti pada setiap satu penjawat awam ialah bersamaan dengan 6 orang rakyat negara kita.

Merujuk kepada laporan World Bank, Singapura disenaraikan sebagai negara yang mempunyai keberkesanan kerajaan yang terbaik di dunia yang sangat cekap, jujur dan profesional. Cuma 1.5% sahaja yang bekerja dengan kerajaan iaitu perkhidmatan awam jika dibandingkan dengan Malaysia sebanyak 5.1% dan Brunei pula sebanyak 17.6%.

Kita melihat kepada keterbukaan negara Singapura untuk menerima revolusi

teknologi baru di mana mereka menggunakan *digital approach* dalam hal-ehwal kerajaan, teknologi dan data yang digunakan untuk memperjuangkan dasar yang lebih baik untuk berkhidmat kepada masyarakat Singapura.

Pada tahun 2017, Brunei telah tersenarai dalam tempat yang ke-31 manakala Singapura sentiasa berada di tempat yang teratas di dunia. Manakala sasaran Jabatan Perdana Menteri untuk meningkatkan kedudukan negara dalam *Government Effectiveness Index 2019/2020* adalah tangga yang ke-20 di dunia. Apakah persediaan yang telah dilakukan oleh Institut Perkhidmatan Awam dan Jabatan Perkhidmatan Awam?

Bila melihat Bajet Jabatan Perdana Menteri di bawah Perkembangan Sumber Tenaga Manusia, Jabatan Perdana Menteri ada \$800 ribu anggaran 2019/2020 manakala di bawah Jabatan Perkhidmatan Awam ada mempunyai \$7.5 juta.

Adakah pihak Institut Perkhidmatan Awam atau Jabatan Perkhidmatan Awam merancang untuk mengenalkan sebuah program bagi membangunkan generasi akan datang iaitu kakitangan awam dan ahli politik mempunyai set kemahiran yang diperlukan? Matlamat kita ialah untuk mencapai *whole of government*, perspektif dan keupayaan kerajaan untuk merumuskan dan melaksanakan dasar yang akan memperbaiki kehidupan masyarakat kita.

1. Saya juga ingin bertanya mengenai dengan status dan hasil Pelan

Strategik Jabatan Perkhidmatan Awam dari tahun 2016 hingga 2020. Apakah yang telah dicapai oleh Jabatan Perkhidmatan Awam setakat ini berpandukan pelan strategik tersebut?.; dan

2. Saya ingin mencadangkan agar produk dan tempat rujukan seperti laman sesawang kementerian-kementerian serta percetakan dan penulisan akhbar tempatan, "Pelita Brunei" untuk menggunakan khidmat luar tempatan atau *outsourc*e. Penjawat-penjawat awam yang terlibat seperti penyunting-penunting masih boleh dikekalkan, cuma bahan-bahan yang akan diterbitkan dalam akhbar haruslah lebih telus dan kreatif untuk mengembangkan minda para pembaca. Ini juga secara langsung membantu menyediakan sumber pendapatan untuk anak-anak tempatan yang mempunyai kemahiran dalam bidang-bidang tersebut sekali gus membantu mengurangkan kadar pengangguran dalam kalangan anak-anak tempatan kita.

Saya juga berpendapat bahawa akhbar "Pelita Brunei" boleh diberikan penjenamaan semula (*rebranding*) supaya dapat lebih menarik banyak pembaca terutamanya dalam kalangan belia. Ruangan-ruangan dalam "Pelita Brunei" seperti "Minda Pembaca" masih boleh dikekalkan tetapi haruslah juga diberi perhatian kepada penulisan dan grafik supaya apa yang cuba disampaikan itu mudah difahami dan

mudah dibaca. Kreativiti juga adalah penting untuk mewujudkan satu akhbar tempatan yang setara dengan akhbar-akhbar negara luar. Dengan penjenamaan semula "Pelita Brunei" ini saya yakin akan membantu meningkatkan kadar pembaca dalam negara kita. Sekian sahaja Yang Berhormat Pengerusi.

Yang Berhormat Pengerusi: Yang Berhormat ingin untuk merespon awal ini atau macam mana?

Yang Berhormat Menteri di Jabatan Perdana Menteri: Saya memohon kebenaran daripada Yang Berhormat Pengerusi supaya soalan-soalan berikutnya akan dapat dikemukakan lagi.

Yang Berhormat Pengerusi: Saya persilakan sekarang Yang Berhormat Dayang Khairunnisa binti Awang Haji Ash'ari.

Yang Berhormat Dayang Khairunnisa binti Awang Haji Ash'ari: بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ Terima kasih Yang Berhormat Pengerusi.

Kaola merujuk kepada Tajuk SA11A - Jabatan Perkhidmatan Pengurusan. Bagaimanakah projek dan inisiatif diukur? Kita selalu melihat banyak pelancaran inisiatif-inisiatif tetapi kekurangan ketelusan dalam mengongsikan hasil daripada inisiatif-inisiatif tersebut. Kaola mencadangkan penilaian projek bukan sahaja melihat daripada *KPI* tetapi juga impak projek tersebut kepada masyarakat

dengan menggunakan ramalan hasil (*outcome forecast*).

Di samping itu laman sesawang kementerian berkenaan haruslah dikemas kini dengan lebih aktif lagi bagi mengongsikan impak-impak tersebut. Sekian Yang Berhormat Pengerusi.

Yang Berhormat Pengerusi: Saya persilakan Yang Berhormat Pehin Orang Kaya Pendikar Alam Dato Paduka Seri Awang Haji Hasrin bin Dato Paduka Haji Sabtu.

Yang Berhormat Pehin Orang Kaya Pendikar Alam Dato Paduka Seri Awang Haji Hasrin bin Dato Paduka Haji Sabtu: Terima kasih Yang Berhormat Pengerusi. Kaola ingin membangkitkan ada 3 perkara iaitu:

1. Jabatan Perkhidmatan Awam selaku agensi pusat yang memeduli perancangan pengurusan dan pembangunan sumber negara khususnya dalam sektor perkhidmatan awam telah diamanahkan untuk merancang, menyelaras, melaksana dan memantau aktiviti-aktiviti pengauditan tenaga manusia. Aktiviti ini dilaksanakan melalui Jawatankuasa Pandu Pelaksanaan Audit Tenaga Manusia Perkhidmatan Awam yang telah ditubuhkan pada tahun 2008 yang antara lain juga berfungsi dalam menerajui pelaksanaan Perancangan Pengauditan Tenaga Manusia Perkhidmatan Awam dalam memastikan pelaksanaan

Pengauditan Tenaga Manusia yang efisien, efektif dan sistematik.

Pengauditan Tenaga Manusia adalah penting untuk menilai dan mengenal pasti keperluan tenaga manusia yang optimum dalam sesebuah agensi kerajaan untuk menjadikan perkhidmatan awam lebih terurus, teratur, produktif dan kompeten selaku jentera pentadbiran kerajaan yang mantap.

Soalan kaola, apakah perkembangan dapatan dan penemuan terbaharu dan terkini, hasil daripada pengauditan tenaga manusia dalam sektor perkhidmatan awam pada masa ini? Adakah diambil maklum bahawa perkara-perkara yang telah dikenal pasti melalui hasil Pengauditan Tenaga Manusia sebelum ini pernah dibangkitkan dalam Dewan yang mulia ini. Antara isu yang dibangkitkan adalah seperti berikut:

- i. Sebilangan jawatan dan tangga gaji penjawat jawatan yang menjalankan tugas dan tanggungjawab berkenaan adalah tidak selaras;
- ii. Sebilangan peranan dan tugas yang dikendalikan bertindih-tindih (*duplication of work*) dan ada juga melaksanakan tugas-tugas sampingan (*secondary job*) yang bukan tugas utama.;

iii. Struktur organisasi yang tidak jelas; dan

iv. Pembahagian bebanan tugas (*work load*) dalam kalangan kakitangan yang tidak selaras.

Soalan kaola, apakah sudah ada dihasilkan kertas-kertas cadangan bagi menambah jumlah cuti pekerja-pekerja awam dalam perkhidmatan bergaji hari dan jika ada apakah hasil penelitian kertas-kertas cadangan tersebut?

2. Kaola ingin jua membawa mengenai perihal kebenaran menjalankan aktiviti-aktiviti perniagaan bagi pegawai dan kakitangan perkhidmatan awam. Merujuk kepada Peraturan 10 - Peraturan Pegawai-Pegawai Kerajaan (Kelakuan dan Tatatertib) Akta Suruhanjaya Perkhidmatan Awam 1983 Penggal B: "Seorang pegawai tidak boleh mengambil bahagian dengan secara langsung atau tidak langsung dalam urusan atau perjalanan mana-mana pekerjaan perniagaan, pertanian dan perusahaan."

Soalan kaola, adakah perancangan daripada pihak Jabatan Perdana Menteri untuk mengkaji semula peraturan berkenaan iaitu dengan turut memberikan kelonggaran bagi semua bahagian warga perkhidmatan awam untuk dapat terlibat dengan aktiviti dan pekerjaan lain?.

وبالله التوفيق والهداية
وَالسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ

Yang Berhormat Pengerusi: Saya persilakan Yang Berhormat Awang Haji Emran bin Haji Sabtu.

Yang Berhormat Awang Haji Emran bin Haji Sabtu: Terima kasih Yang Berhormat Pengerusi.

السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ Saya ingin mengajukan soalan Tajuk SA10A - Jabatan Perkhidmatan Awam iaitu mengenai Tajuk "Hari Perkhidmatan Awam" dan "Hari Perkhidmatan Swasta". Setiap tahun kita memperingati "Hari Perkhidmatan Awam" bagi menghargai kerja keras serta memberikan penganugerahan atas sumbangan mereka terhadap jentera kerajaan dalam merancang dan membangun negara. Begitu juga perkhidmatan swasta, lebih-lebih lagi dalam usaha kerajaan mempelbagaikan ekonomi negara.

Oleh yang demikian, mengadakan "Hari Perkhidmatan Swasta" wajarlah diadakan bagi menghargai dan mengiktiraf atas sumbangan mereka. Pertanyaan saya, adakah pihak-pihak yang berkenaan merancang untuk mengadakan "Hari Perkhidmatan Swasta" seperti yang dicadangkan?

Seterusnya, dalam perkhidmatan awam juga, seperti mana yang kitani ketahui bahawa amalan membaca Al-Quran dan membaca doa sebelum memulakan tugas ataupun pekerjaan sudah sekian lama diamalkan di agensi-agensi kerajaan begitu juga Majlis Khatam

Al-Quran diadakan oleh umat Islam seluruhnya termasuklah juga jabatan kerajaan yang berkenaan.

Soalan saya, sejauh manakah amalan tersebut dilaksanakan terutamanya di jabatan-jabatan kerajaan? Adakah sudah ada dibuat penilaian mengenainya dan jika ada berapa peratuskah ia diamalkan?

Sehubungan dengan itu juga, adakah rancangan pihak yang berkenaan untuk membaca "sayyidatul istighfar" seperti mana yang diamalkan pada masa ini oleh Kementerian Hal Ehwal Ugama dalam majlis-majlis keagamaan dan sebelum membaca doa di masjid-masjid. Sekian, terima kasih.

Yang Berhormat Menteri di Jabatan Perdana Menteri: بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Yang Berhormat Pengerusi dan Ahli-Ahli Yang Berhormat, وَالسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ Izinkan kaola menjawab soalan-soalan yang terdahulu daripada ini yang dikemukakan sebelum rehat tengah hari tadi.

Soalan-soalan daripada Yang Berhormat Awang Naim bin Haji Kamis mengenai soalan pertamanya apakah Program Kepimpinan (*Leadership*) dan Pengurusan (*Management*) yang disediakan bagi pegawai-pegawai kanan Bahagian II ke atas untuk memantapkan lagi jentera pentadbiran kerajaan.

Terlebih dahulu sukacita kaola mengucapkan terima kasih atas soalan daripada Yang Berhormat Awang Naim bin Haji Kamis mengenai Program

Kepimpinan bagi pegawai kanan dan pegawai Bahagian II ke atas. Secara amnya pihak kerajaan telah menyediakan pelbagai program dan kursus kepimpinan untuk semua pegawai kerajaan. Hasil dari program-program dari kursus ini mana-mana pegawai yang dikenal pasti mempunyai potensi dalam bidang kepimpinan akan diserapkan masuk ke dalam program *Civil Service Leadership Pipeline*.

Civil Services Leadership Pipeline diwujudkan sebagai salah satu subiniatif di bawah rangka kerja perkhidmatan awam yang mendukung hasrat Wawasan Brunei 2035 melalui strategi pembangunan institusi. *CSLP* bertujuan mengenal pasti membangun kompetensi dan mengekalkan pegawai-pegawai yang berkarisma, berkeupayaan, berkualiti dan berkebolehan meningkatkan prestasi organisasi untuk menjadi pemimpin-pemimpin masa hadapan. Setiap kumpulan sasaran akan disediakan *flagship* program bertujuan untuk membangun kepimpinan diri, kepimpinan berpasukan dan kepimpinan organisasi.

Program yang perlu dilalui adalah Program Eksekutif Muda (*Young Executive Programme*). Program pembangunan eksekutif bagi pegawai peringkat pertengahan (*EDPMMO*) dan Program Pembangunan Eksekutif bagi pegawai kanan kerajaan (*EDPSDO*). Selaras dengan keperluan rancangan penggantian atau pengisian jawatan-jawatan kosong, impak *CSLP* dalam perkhidmatan awam akan mewujudkan

kesinambungan Perancangan Sumber Tenaga Manusia yang berkualiti dan berpontensi tinggi khususnya di peringkat kepimpinan atau jawatan-jawatan strategik. Dengan adanya *CSLP Leadership Pool* ketelusan *transparency* dalam pencalonan, pemilihan dan pengisian jawatan-jawatan kanan utama atau kritikal dalam perkhidmatan awam adalah lebih bersistem, mantap, teratur kerana setiap keputusan dilaksanakan secara kolektif.

Manakala program-program yang ditawarkan oleh Institut Perkhidmatan Awam, berasaskan kompetensi bermatlamat untuk mengatasi jurang kompetensi pegawai-pegawai perkhidmatan awam melalui Program Kepimpinan dan Pengurusan. Dengan melengkapi pegawai-pegawai BII ke atas dengan kompetensi yang tepat diharapkan akan dapat menyumbang kemantapan jentera pentadbiran kerajaan.

Bagi tempoh 2017/2018 seramai 898 pegawai B2 ke atas menerima latihan di Institut Perkhidmatan Awam dalam berbagai-bagai program termasuk kepimpinan dan pengurusan.

1. Soalan Yang Berhormat Awang Naim bin Haji Kamis - Sejauh manakah program perancangan, penggantian dan kemajuan kerjaya telah dilaksanakan setakat ini?.

Dalam melaksanakan rancangan penggantian pembangunan kapasiti sumber manusia amat penting bagi menyediakan sumber manusia kompeten. Antara keadah berkaitan yang membantu peningkatan dan

pembangunan kapasiti adalah seperti berikut:

- i. Mengemaskini Skim-Skim Perkhidmatan dengan memberikan penekanan kepada latihan pembangunan kapasiti yang dipersyaratkan untuk dijalankan. Skim Perkhidmatan yang dikemas kini mengandungi senarai latihan yang dikehendaki bagi meningkatkan kompetensi setiap peringkat pegawai dalam sesuatu skim perkhidmatan berkenaan.;
- ii. Setiap agensi yang menyokong pegawai-pegawai untuk mengikuti Latihan Dalam Perkhidmatan (LDP) khususnya di peringkat pengajian tinggi iaitu Ijazah Sarjana, Ijazah Kedoktoran hendaklah selaras dengan keperluan rancangan penggantian masing-masing. Kementerian hendaklah menyenaraikan keperluan dan pegawai-pegawai yang telah ada dan akan disokong mengikuti LDP selaras dengan kebolehan masing-masing. Ini termasuk Pensyarah, Guru-Guru dan sebagainya.; dan
- iii. Dalam menilai sokongan penyambungan kontrak-kontrak pegawai luar selalu diingatkan agar setiap sokongan penuh perlu mengambil kira untuk memberikan keutamaan pegawai-pegawai tempatan yang berkebolehan.

2. Kementerian dan jabatan-jabatan kerajaan adalah memainkan peranan yang penting dalam menghadapi sokongan kenaikan pangkat yang lengkap dan kukuh bagi pegawai-pegawai kanan yang dianggap layak untuk mengisi jawatan-jawatan kosong berkenaan. Dalam masa yang sama, kementerian-kementerian dan jabatan-jabatan kerajaan sama-sama bertanggungjawab dalam melaksanakan rancangan penggantian secara holistik dalam organisasi masing-masing melalui proses pemantauan jawatan kosong sebagai satu langkah dalam rancangan penggantian bagi melahirkan sumber tenaga manusia yang profesional dan produktif dengan pengetahuan, kemahiran, potensi dan sifat kepimpinan yang jitu.;
3. Adakah 3 program yang disebutkan di atas telah disukat pencapaiannya dari segi aspek pencapaian perkhidmatan dan pencapaian *target* untuk menjadikan perkhidmatan awam yang cemerlang?.

Jawapannya - Mengenai 3 program yang disebutkan di atas telah disukat pencapaiannya dari segi aspek pencapaian perkhidmatan *target* untuk menjadikan perkhidmatan awam yang cemerlang. Penilaian pencapaian program, pembangunan kepimpinan di bawah *CSLP* direka bentuk untuk memenuhi kompetensi-kompetensi kepimpinan dalam *CSLP*

yang telah dilengkapkan. Setiap pelaksanaan program diikuti dengan proses penilaian bagi memastikan program-program tersebut mencapai objektif yang telah digariskan awal khususnya daripada aspek kepimpinan. Proses ini melibatkan maklum balas dari peserta sendiri dan penyelia perkhidmatan.;

4. Penilaian pencapaian individu. Dari segi peningkatan prestasi peserta dalam menyumbang perkhidmatan awam yang cemerlang dibuat dalam dua fasa:

- i. Penilaian semasa menghadiri program seperti laporan individu yang dihasilkan oleh penyedia perkhidmatan program; dan
- ii. Penilaian selepas menghadiri *friendship programme* iaitu penilaian prestasi (*current estimated potential* dalam program *monitoring*).

Di antara hasil yang nyata daripada program pembangunan kepimpinan *CSLP* sebilangan peserta telahpun ditetapkan ke dalam jawatan yang lebih kanan. Walau bagaimanapun program-program kepimpinan hanya menyumbang 10 peratus daripada prosis pembelajaran dan pembangunan para pegawai yang menghadiri, manakala 9 peratus adalah daripada pengalaman kerja, *job rotation*, *job enrichment*, projek-projek program *mentoring* dan sebagainya di kementerian dan jabatan-jabatan masing-masing.;

5. Penilaian pencapaian organisasi. Pegawai-pegawai kerajaan yang telah menghadiri program-program pembangunan kepimpinan dijangka dan diharap akan dapat secara langsung turut meningkatkan pencapaian organisasi. Ini, dapat dinilai melalui program pengredan prestasi sektor awam *3PSA* yang pada masa ini sedang dilaksanakan oleh Jabatan Perkhidmatan Pengurusan (*MSD*) ke atas jabatan-jabatan kerajaan.

Manakala, inisiatif-inisiatif yang dilaksanakan oleh *MSD* yang turut digariskan oleh rangka kerja perkhidmatan awam yang antara lain bertujuan untuk mengukuhkan dan mengekalkan kepercayaan orang ramai terhadap pemberian perkhidmatan yang disediakan oleh agensi kerajaan bagi memudah cara aktiviti pertumbuhan ekonomi negara dan orang ramai.;

6. Dua petunjuk prestasi utama:

- i. *KPI* telah dikenal pasti untuk mendukung salah satu objektifnya iaitu *KPI* 9% kepuasan hati pelanggan perkhidmatan awam bagi agensi-agensi yang berurusan dengan orang ramai; dan
- ii. Peratus pencapaian TPOR perkhidmatan awam bagi agensi-agensi yang berurusan dengan orang ramai. Setiap agensi kerajaan yang bertanggungjawab dalam memantau pencapaian *KSTP* masing-masing akan

menghadapkan laporan ke Jabatan Perkhidmatan Pengurusan setiap 6 bulan iaitu April - September dan Oktober - Mac

7. Sasaran Tahun Kewangan 2017/2018 - 75%. Tahun Kewangan 2018/2019 - 80% dan Tahun Kewangan 2019/2020 - 90%. Pencapaian bagi Tahun Kewangan 2017/2018 adalah 67.8%.

Manakala, usaha-usaha yang dikendalikan dari pihak IPA iaitu *Short Level Evaluation* yang menyukat *work place application* setelah pegawai kembali bertugas yang akan dipantau tahap prestasi oleh pegawai penilai yang dilantik seperti mana yang dipersetujui pada awal program yang meliputi pegawai yang dinilai. Penilaian ini dilaksanakan untuk program eksekutif muda.;

8. Adakah peruntukan yang disediakan ini dapat mencapai matlamat 3 program di atas?.

Bermula Tahun Kewangan 2018/2019 pembiayaan program-program pembangunan kepimpinan menggunakan peruntukan RKN-11. Sebanyak \$2.5 Juta telah diperuntukkan dalam RKN 11 untuk menjalankan program-program tersebut. Setakat ini, peruntukan yang telah disediakan mengikut perancangan yang dihasratkan untuk mencapai matlamat program-program berkenaan.; dan

9. Soalan Yang Berhormat Awang Naim bin Haji Kamis. Apakah program-program peningkatan aktiviti-aktiviti dan motivasi yang telah dijalankan dan sejauh mana pencapaian program-program berkenaan?.

Dari segi peningkatan produktiviti, Jabatan Perdana Menteri dengan kerjasama Jabatan Perkhidmatan Awam telah mengemas kini dan memperkenalkan Sistem Pengurusan Prestasi yang baharu melalui Surat Keliling Jabatan Perdana Menteri Bil: 03/2019 yang telah berkuatkuasa pada 1 Oktober 2018. Tujuan Sistem Pengurusan Prestasi baharu ini bagi menitikberatkan budaya *performance best culture* dalam perkhidmatan awam. Di samping itu juga, menilai pegawai dan kakitangan secara objektif dan bersistematik melalui penilaian hasil Petunjuk Prestasi Utama.

Dari segi motivasi. Bahagian Perkhidmatan Kaunseling, Jabatan Perkhidmatan Awam juga turut aktif dalam melaksanakan inisiatif-inisiatif seperti melaksanakan program-program yang dapat meningkatkan produktiviti di tempat kerja.

Antaranya, ialah:

- i. Program Memperkasa Perkhidmatan Awam;
- ii. Program inisiatif kesejahteraan Perkhidmatan Awam; dan
- iii. Program Memperkukuh Kebersamaan Organisasi; dan

iv. Program-Program yang dilaksanakan atas permintaan kementerian dan jabatan seperti program tunjang kejayaan individu dan program kekuatan perpaduan.

Manakala, pihak *MSD* juga melaksanakan program *3PSA* sebagai instrumen dalam mengukur tahap prestasi sebuah jabatan dan sekali gus membolehkan pengiktirafan atau penghargaan melalui penerapan bintang kepada kementerian atau jabatan kerajaan yang jelas telah berusaha berjaya melaksanakan urus tadbir yang terbaik. Ini sudah setentunya menjana impik yang positif terhadap prestasi produktiviti dan kualiti pencapaian perkhidmatan jabatan-jabatan.

Yang Berhormat Pengerusi. Izinkan saya beredar kepada Soalan daripada Yang Berhormat Pengiran Haji Ali bin Pengiran Maon mengenai:

1. Flat di Kampung Sungai Orok Salambigar, sama ada bangunan tersebut selamat untuk didiami?; dan
2. Apakah ada sebarang perancangan bagi flat yang dikosongkan itu? Disuarakan kekhuatiran jika flat tersebut dibiarkan begitu sahaja tanpa ada pembaikan segera akan ada kerosakan dan sebagainya?

Kaola mengucapkan terima kasih kepada Yang Berhormat Pengiran Haji Ali bin Pengiran Maon atas keprihatinan Yang Berhormat mengenai status keselamatan flat apartmen polis di Kampung Sungai Orok Salambigar. Untuk makluman

Yang Berhormat, penghuni flat tersebut telah diarahkan pindah keluar pada penghujung tahun 2017, kerana bangunan tersebut dikhuatiri tidak selamat untuk didiami.

Ini memandangkan permukaan tanah di kawasan tersebut yang didapati masih tidak stabil dan menurun. Dalam menangani hal ini, Pasukan Polis Diraja Brunei sedang bekerjasama dengan Kementerian Pembangunan bagi mendapatkan khidmat pakar teknikal untuk menilai keselamatan keseluruhan kawasan dan bangunan flat tersebut. Hasil daripada penilaian ini akan membolehkan Pasukan Polis Diraja Brunei untuk merancang kesesuaian kegunaan bangunan ini pada masa akan datang.

Untuk makluman Yang Berhormat jua, orang ramai ditegah daripada memasuki kawasan ini dan ia sentiasa dijaga daripada pencerobohan bagi menjaga keselamatan semua.

Satu soalan daripada Yang Berhormat FDR. AR. Dayang Siti Rozaimeryanty binti Dato Seri Laila Jasa Haji Abdul Rahman, mengenai *Natural Centralised Database (NCDB)* dan Pusat Data Kerajaan dan Infrastruktur *Call*. Ingin kaola memberikan jawapan mengenai persoalan yang telah dikemukakan itu. Projek yang dimaksudkan iaitu *Natural Centralised Database (NCDB)* adalah di bawah Rancangan Kemajuan Negara Kesebelas (RKN-11) iaitu buat masa ini menunggu kebenaran daripada agensi-agensi berkenaan. Bagi projek *NCDB* telah dibuka tawaran pada 11 Julai 2018

dan telah ditutup tawaran pada 14 Ogos 2018, yang telah dihadapkan kepada Lembaga Tawaran Kecil (LTK) pada 6 Disember 2018 dan dibincangkan dalam Lembaga Tawaran Negara pada 18 Februari 2019.

Untuk makluman, pelaksanaan bagi projek ini dijangka mengambil masa selama 12 bulan dan sebahagian daripada perkara ini telah pun diberikan jawapannya oleh Yang Berhormat Menteri di Jabatan Perdana Menteri dan Menteri Kewangan dan Ekonomi II.

Yang Berhormat Pengerusi. Setakat itu saja dulu yang dapat kaola berikan jawapan-jawapan bagi soalan-soalan yang telah diberikan. Manakala soalan-soalan yang baharu diberikan akan kaola jawab kemudiannya, terima kasih.

Yang Berhormat Pengerusi: Ahli-Ahli Yang Berhormat. Saya masih lagi mempunyai 4 orang Ahli yang suka untuk bertanya dalam Tajuk ini. Saya persilakan sekarang Yang Berhormat Pengiran Haji Mohamed bin Pengiran Osman @ Othman.

Yang Berhormat Pengiran Haji Mohamed bin Pengiran Osman @ Othman: Terima kasih, Yang Berhormat Pengerusi. Kaola ingin bertanya mengenai Tajuk yang diujahkan ini, barangkali mungkin tidak berkenaan yang akan diujahkan ini. Kaola sendiri memohon untuk SA14A, boleh diteruskan?

Yang Berhormat Pengerusi: Tunggulah dahulu sehingga kitani

beredar melihat Tajuk itu. Kitani masih melihat Tajuk SA07A sehingga Tajuk SA12A. Jadi, jika Yang Berhormat hendak bertanya mengenai Tajuk SA14A, barangkali ada baiknya ditunggu dulu sekejap. Saya persilakan, Yang Berhormat Awang Haji Ramli bin Haji Lahit.

Yang Berhormat Awang Haji Ramli bin Haji Lahit: Terima kasih, Yang Berhormat Pengerusi.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ

Dalam Jabatan Perdana Menteri ini, kaola akan bertanya mengenai Tajuk SA09A - Jabatan Penerangan, dengan jumlah peruntukan \$6,300,110.00 juta.

Yang Berhormat Pengerusi. Jabatan ini telah melaksanakan Program Muzakarah Penerangan (PMP) ke Mukim-Mukim dan ke Kampung-Kampung dengan membawa beberapa jabatan-jabatan berkenaan bagi membantu pihak Jabatan Penerangan menangani usul-usul dan soalan dari penduduk-penduduk mukim dan kampung berkenaan. Tahniah dan terima kasih kepada Jabatan Penerangan atas pelaksanaan program ini.

Soalan kaola, sejauh manakah keberkesanan dan tindakan jabatan-jabatan berkenaan hasil permuzakarahannya berkenaan dan apakah perancangan PMP ini seterusnya? Sekian, terima kasih.

Yang Berhormat Pengerusi: Saya persilakan, Yang Berhormat Pengiran Haji Ali bin Pengiran Maon.

Yang Berhormat Pengiran Haji Ali bin Pengiran Maon: Terima kasih, Yang Berhormat Pengerusi. Perkara Tajuk SA10A, soalan kaola ialah mengenai pemberian Elaun Cuti kepada pegawai-pegawai kerajaan. Seperti yang kita sedia maklum bahawa pegawai dalam Perkhidmatan Tetap, Sebulan Ke Sebulan dan *Open Vote* yang memenuhi syarat adalah diberikan keistimewaan untuk memohon mendapatkan Elaun Cuti bagi tiap-tiap 4 tahun perkhidmatan.

Pemberian ini pada asalnya diterima pada setiap 3 tahun perkhidmatan. Jadi timbul kekecewaan sebilangan pegawai kerajaan terutamanya yang akan dan telah bersara dan tidak berhak menerima Elaun Cuti memandangkan tempoh perkhidmatan sebelum bersara tidak mencapai 4 tahun. Apa yang menjadi kekesalan, sesetengah pegawai hanya memerlukan beberapa bulan sahaja lagi untuk mencukupkan 4 tahun perkhidmatan.

Atas dasar ini, apakah kiranya dicadangkan bagi mana-mana pegawai yang akan bersara yang tidak mencukupi tempoh perkhidmatan 4 tahun terakhirnya agar dapat diberikan hak keistimewaan Elaun Cuti secara *pro rata*? Dalam erti kata lain, pegawai tersebut tidak akan menerima Elaun Cuti sepenuhnya yang lazimnya diterima, tetapi akan menerima kadar elaun mengikut baki tempoh perkhidmatan terakhirnya.

Contohnya, 3 tahun perkhidmatan terakhir, maka Elaun Cuti akan diberikan

tiga perempat daripada Elaun Cuti yang berhak diterimanya. Itu Soalan kaola, Yang Berhormat Pengerusi. Kaola memohon meneruskan, jika ada kebenaran Yang Berhormat Pengerusi selanjutnya dalam Tajuk SA14A, mohon kebenaran Yang Berhormat Pengerusi.

Yang Berhormat Pengerusi: Belum lagi, Yang Berhormat.

Yang Berhormat Pengiran Haji Ali bin Pengiran Maon: Terima kasih, Yang Berhormat Pengerusi.

Yang Berhormat Pengerusi: Akhirnya dipersilakan Yang Berhormat Awang Haji Abdul Hamid bin Haji Mumin.

Yang Berhormat Awang Haji Abdul Hamid bin Haji Mumin:
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ
Terima kasih. Yang Berhormat Pengerusi terima kasih atas izin yang diberikan. Yang Berhormat Ahli-Ahli Yang Berhormat. Kaola sukacita ingin mengajukan Tajuk SA08A - Jabatan Radio dan Televisyen Brunei.

Sayugia sudah kita fahami bahawa peranan yang amat penting dan berkesan sebagai penghubung dan pemberi maklumat apa jua maklumat dari kerajaan, peristiwa-peristiwa dalam negara mahupun luar negara, maklumat agensi kerajaan kepada rakyat Negara Brunei Darussalam dan persembahan lain yang bermanfaat untuk rakyat yang telah diungkayahkan sejak lama, diucapkan selamat maju jaya kepada Radio dan Televisyen Brunei.

Yang Berhormat Pengerusi. Pada hemat kaola betapa pentingnya untuk rakyat mengetahui hal-ehwal negara sendiri tetapi sebaliknya siaran rasmi negara ini seperti menerima saingan kerana di agensi-agensi kerajaan, yang selalu menerima pelanggan yang ramai dan masyarakat yang menunggu di kaunter-kaunter iaitu di berbagai-bagai perkhidmatan-perkhidmatan di jabatan kerajaan, dihidangkan dengan siaran-siaran bukan dari siaran negara sendiri. Ini menyebabkan jika ada maklumat untuk masyarakat tentu tidak kesampaian.

Yang Berhormat Pengerusi. Adakah sesuatu peraturan yang boleh menekankan di jabatan-jabatan kerajaan ataupun sektor-sektor swasta dan perusahaan-perusahaan supaya lebih memberi kepentingan siaran Radio dan Televisyen Brunei, Negara Brunei Darussalam harus lebih kita utamakan? Sekian sahaja Yang Berhormat Pengerusi. Terima kasih.

Yang Berhormat Menteri di Jabatan Perdana Menteri: بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Sebelum kaola menjawab beberapa persoalan yang dibawakan oleh Ahli-Ahli Yang Berhormat, izinkan kaola untuk menjawab persoalan yang dibawakan oleh Yang Berhormat Awang Iswandy bin Ahmad mengenai dengan *work exchange programme sectoral and insectoral*. Usaha-usaha berkaitan penempatan kerja pegawai-pegawai kerajaan ke sektor bukan kerajaan bukanlah suatu perkara yang baharu.

Surat Keliling Jabatan Perdana Menteri Bil. 5/2005 mengenai (garis Panduan Pengurusan Personal untuk program peminjaman (*secondment*) pegawai-pegawai kerajaan Negara Brunei Darussalam dengan sektor swasta, menerangkan mengenai Kaedah Pengurusan Personal dalam proses peminjaman (*secondment*) pegawai-pegawai kerajaan Negara Brunei Darussalam dengan sektor swasta, sama ada kepunyaan kerajaan atau sektor swasta sepenuhnya.

Surat Keliling Jabatan Perdana Menteri tersebut juga mengandungi terma-terma ataupun syarat-syarat perkhidmatan yang akan dikenakan kepada pegawai-pegawai yang dipinjamkan serta agensi sektor swasta yang meminjam pegawai itu nanti dan membantu pihak-pihak yang berkenaan melaksanakan program peminjaman dengan berkesan dan betul.

Sebagai contoh, terdapat pegawai-pegawai kerajaan yang telah ditempatkan di sektor swasta seperti sektor Minyak dan Gas dan sektor Telekomunikasi. Dalam merangka kerja perkhidmatan awam juga turut digariskan mengenai usaha-usaha berkaitan penempatan kerja pegawai-pegawai kerajaan di sektor bukan kerajaan iaitu *enhancing level mobility*. Strategi ini bertujuan meyelaraskan persekitaran pekerjaan kepada sektor bukan kerajaan dan menawarkan terma pekerjaan yang bersesuaian kepada penjawat awam.

Strategi ini juga akan melihat kepada terma dan syarat pekerjaan, mengiktiraf

prestasi yang baik dan mengambil tindakan ke atas prestasi kurang baik. Oleh itu, inisiatif ini menyokong usaha kerajaan, meningkatkan daya saing pekerjaan awam di pasaran kerja swasta dan meningkatkan profesionalisme dalam perkhidmatan awam.

Selain itu, program-program kepimpinan di bawah *CSLP* juga turut mengandungi modul-modul intensif dan *formality outrage activity* yang serba sedikit berkaitan dengan keperluan penempatan kerja pegawai-pegawai kerajaan di agensi-agensi bukan kerajaan.

Dalam modul intensif, para peserta program ditempatkan di agensi-agensi kerajaan dan bukan kerajaan bagi tujuan perkongsian maklumat, mempelajari *base practices* dari agensi-agensi berkenaan, meningkatkan kebolehsuaian *adaptability* dan *networking*.

Begitu juga dengan modul *COA*, para peserta didedahkan kepada aktiviti-aktiviti kemasyarakatan yang memerlukan mereka untuk berinteraksi dan bekerjasama bukan sahaja dengan agensi-agensi kerajaan berkenaan bahkan dengan pihak swasta.

Kedua-dua modul ini dijangka akan dapat meningkatkan lagi kualiti pegawai-pegawai kerajaan dalam perkhidmatan awam dan menyokong pendekatan *whole of nation* dalam pentadbiran negara. Manakala, dari pihak Institut Perkhidmatan Awam pada masa ini tidak ada program yang dirancang untuk jangka masa panjang bagi *work exchange programme* antara sektor.

Akan tetapi, berdasarkan keperluan beberapa pegawai dan kakitangan di Institut Perkhidmatan Awam telah pun dihantar untuk mengikuti penempatan kerja sambil belajar di sektor kerajaan yang lain.

Antara pembelajaran yang diperolehi adalah pengetahuan mengenai penggunaan dan pembangunan *e-Library* dan proses penilaian bagi program-program kepimpinan.

Perkara-perkara yang baru dibangkitkan oleh sebahagian Ahli-Ahli Yang Berhormat, Yang Berhormat Pengiran Haji Ali bin Pengiran Maon seperti elaun cuti, *Open-Vote* dan sebagainya di mana timbul beberapa keluh-kesah atau keluhan daripada pihak yang berkenaan dari segi untuk mendapatkan elaun cuti dan sebagainya.

Ini ditegaskan Peraturan Tetap dengan peraturannya. Walau apapun, kita buat bergantung pada peraturan itu. Walau bagaimanapun, perkara ini bolehlah dibawa dalam mesyuarat-mesyuarat yang berkenaan dengan Mesyuarat Jawatankuasa Tanggagaji. Begitu juga dengan hari kelepasan awam yang telah disuarakan oleh salah seorang Ahli Yang Berhormat. Pelepasan swasta, perkara ini juga ada sangkutpautnya dengan Jawatankuasa Tanggagaji dari segi cuti-cuti dan hari kelepasan awam.

Satu perkara yang disentuh tadi ialah amalan membaca Al-Quran bagi sesetengah kementerian. Perkara ini telah lama dimaklumkan dan diberikan panduan-panduan kepada setiap

kementerian untuk menjalankannya secara bersendirian. Amalan-amalan ini adalah amalan-amalan sunat dan tidaklah boleh kita memaksakan seorang itu untuk membuat suatu perkara yang belum tentu dapat dijalankan oleh semua kementerian. Walau bagaimanapun, semua kementerian digalakkan untuk membuat amalan membaca Al-Quran sebelum memulakan pekerjaan ini kerana untuk mendapatkan keberkatan dan taufik serta hidayah daripada *اللَّهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى*.

Mengenai siaran rasmi Radio dan Televisyen Brunei. Nampaknya kita mendapat saingan dari siaran-siaran luar negeri. Perkara ini hendaklah kita maklumi bersama kerana siaran-siaran dari luar negeri itu adalah hak mereka untuk menyiarkan. Begitu juga siaran-siaran kita hak kita untuk menyiarkan. Cuma yang penting ialah kesedaran *sense of belonging* kepada kita terhadap negara kita dan siaran-siaran bagi rancangan-rancangan yang kitani dikeluarkan dan diusahakan sendiri.

Jadi disinilah sifat-sifat atau semangat-semangat *patriotic* itu patut ditanai dan ditanamkan bagi setiap orang di Negara Brunei Darussalam. Itu sahaja dahulu Yang Berhormat Pengerusi jawapan-jawapan saya dan diharap akan dapat lagi menjawab soalan-soalan yang berikutnya. Terima kasih.

Yang Berhormat Pengerusi: Ahli-Ahli Yang Berhormat. Dengan ingatan bahawa Yang Berhormat Menteri yang berkenaan akan meneliti untuk menjawab soalan-soalan yang belum

dijawabnya. Maka dengan itu, saya kira cukuplah sudah kita membuat pertanyaan-pertanyaan dan Tajuk ini sekarang sudah boleh saya undi. Yang bersetuju, Tajuk SA07A hingga Tajuk SA12A, sila angkat tangan.

(Semua Ahli mengangkat tangan tanda bersetuju)

Yang Dimuliakan Jurutulis: Tajuk SA07A hingga Tajuk SA12A dijadikan sebahagian daripada Jadual. Tajuk SA14A hingga Tajuk SA25A.

Yang Berhormat Pengerusi: Ahli-Ahli Yang Berhormat. Mesyuarat Jawatankuasa ini sekarang beralih untuk meneliti Tajuk-Tajuk SA14A hingga Tajuk SA25A, Tajuk-Tajuk di bawah Jabatan Perdana Menteri dan jabatan-jabatan di bawahnya.

Ahli-Ahli Yang Berhormat yang suka untuk membahaskan bagi Tajuk-Tajuk tersebut ada dalam senarai yang disediakan dan sekarang saya mempersilakan Yang Berhormat Yang Berhormat Pengiran Haji Mohamed bin Pengiran Osman @ Othman.

Yang Berhormat Pengiran Haji Mohamed bin Pengiran Osman @ Othman: Terima kasih Yang Berhormat Pengerusi.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ
Yang Berhormat Pengerusi dan Ahli-Ahli Yang Berhormat. *أَلْحَمْدُ لِلَّهِ* lebih dahulu kaola merakamkan penghargaan dan terima kasih atas mukadimah yang disampaikan oleh Yang Berhormat Dato

Seri Setia Haji Awang Abdul Mokti bin Haji Daud, Menteri di Jabatan Perdana Menteri mengenai Anggaran Perbelanjaan 2019/2020 bagi Jabatan Perdana Menteri dan jabatan-jabatan di bawahnya.

Kaola ingin membahaskan soalan menyentuh Tajuk SA14A - Pejabat Suruhanjaya Perkhidmatan Awam dengan jumlah yang akan diperuntukan berjumlah \$4,892,550.00.

1. Soalan khusus ini dibangkitkan bagi kaola mencadangkan mengenai perkara jawatan-jawatan yang sedang dibekukan yang terdapat di jabatan-jabatan kerajaan. Kaola ingin bertanya status terkini dan bilangan kekosongan jawatan-jawatan yang terdapat di kementerian-kementerian dan jabatan-jabatan kerajaan yang masih dibekukan (tidak diisikan). Apakah dan kenapakah tersebut dibekukan? Mohon pencerahan daripada Yang Berhormat Menteri di Jabatan Perdana Menteri.

Oleh yang demikian, Yang Berhormat Pengerusi, kaola mencadangkan jawatan-jawatan yang dibekukan akan dapat diiklankan semula dan diberi peluang untuk dibukakan kepada anak-anak tempatan bagi membolehkan jawatan-jawatan yang dibekukan diisikan sepenuhnya mengikut keperluan kementerian dan jabatan-jabatan kerajaan.

Ia juga membolehkan kementerian atau jabatan tersebut menghasilkan pekerjaan yang bersistem dan dapat

memberikan perkhidmatan yang efisien serta dapat membantu mengurangkan pengangguran yang semakin meningkat; dan

2. Kaola iaitu kaola ingin memohon pencerahan dari Pejabat Suruhanjaya Perkhidmatan Awam serta bahagian *Job Centre* di Bahagian Tenaga, Kementerian Tenaga (Tenaga dan Tenaga Manusia) dan Perindustrian. Kaola ingin mengetahui perbezaan berapakah jumlah bilangan permohonan (keseluruhan) secara setahun yang diterima dari Pejabat Suruhanjaya Perkhidmatan Awam dengan permohonan *job centre* di Kementerian Tenaga (Tenaga dan Tenaga Manusia) dan Perindustrian?

Ini bertujuan untuk kaola dan orang ramai mengetahui perbezaannya antara pemohon yang berminat dengan pemohon yang paling banyak. Sekian Yang Berhormat Pengerusi. Terima kasih.

Yang Berhormat Pengerusi: Saya persilakan Yang Berhormat Dayang Nik Hafimi binti Abdul Haadii.

Yang Berhormat Dayang Nik Hafimi binti Abdul Haadii: Terima kasih Yang Berhormat Pengerusi. Di bawah Tajuk SA23A - Pusat Kebangsaan e-Kerajaan. Saya merujuk kepada Kod Akaun 05/000-Keselamatan Siber.

Dalam perancangan dan perbincangan mengenai Ekonomi Digital. Selaras dengan titah Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan Negara Brunei Darussalam pada Hari Kebangsaan 2019,

baginda menyatakan "Keselamatan siber mesti diberikan perhatian khusus. Negara perlu menangani isu keselamatan siber kerana kesan negatif siber boleh menyerap ke dalam negara, masyarakat dan keluarga."

Dalam Peruntukan Belanjawan Tahun 2019/2020, saya minta penjelasan tentang jawatan tenaga kerja dan juga peruntukan di bawah Tajuk-Keselamatan Siber. Sekian terima kasih Yang Berhormat Pengerusi.

Yang Berhormat Pengerusi: Saya persilakan Yang Berhormat Dayang Khairunnisa binti Awang Haji Ash'ari.

Yang Berhormat Dayang Khairunnisa binti Awang Haji Ash'ari: Terima kasih Yang Berhormat Pengerusi. Merujuk kepada Tajuk SA23A. Alhamdulillah sudah dapat dilihat banyak pengurusan kerajaan telah dapat dibuat secara atas talian seperti memperbaharui *roadtax* dan sebagainya. Dengan adanya *National Centralised Data Base* ia diharap akan memudahkan lagi pengurusan dengan pihak kerajaan.

Kaola ingin bertanya, mengikut perancangan jabatan, apakah lagi sistem kerajaan yang akan dibuat secara atas talian? Masih terdapat banyak proses yang memerlukan individu-individu menguruskan pada waktu pejabat seperti pembaharuan pasport dan sebagainya. Diharap lebih banyak pengurusan dapat dibuat secara atas talian agar mengurangkan jumlah pekerja yang perlu keluar pada waktu pejabat dan membantu dalam

mempertingkatkan produktiviti kerja. Terima kasih Yang Berhormat Pengerusi.

Yang Berhormat Pengerusi: Saya persilakan Yang Berhormat Awang Haji Mohimin bin Haji Johari @ Jahari.

Yang Berhormat Awang Haji Mohimin bin Haji Johari @ Jahari: Terima kasih Yang Berhormat Pengerusi.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ، وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى أَشْرَفِ الْأَنْبِيَاءِ
وَالْمُرْسَلِينَ ، سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ

Kaola membawa Tajuk SA14A - Pejabat Suruhanjaya Perkhidmatan Awam. Pada biasanya, jawatan yang ditawarkan melalui akhbar "Pelita Brunei" juga dipohon oleh mereka yang sedang berkhidmat dalam Perkhidmatan Awam.

Pada kebiasaannya juga akan dipohon oleh anak-anak belia yang belum mempunyai pekerjaan sama ada pemegang *O level, A level, IBTE, OND, HND*, Sarjana Muda sehingga Sarjana.

Walau macam manapun, selalunya anak-anak muda ini kecewa setelah ditemu duga. Kemudiannya diketahui pemohon yang berjaya adalah terdiri daripada yang sedang berkhidmat kerana kenaikan pangkat. Apa kiranya jika jawatan berkenaan dibukakan kepada mereka yang sedang berkhidmat maka tidak perlu ia dikeluarkan kepada umum.

Sekian, terima kasih Yang Berhormat Pengerusi.

Yang Berhormat Menteri di Jabatan Perdana Menteri: بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

Yang Berhormat Pengerusi. Kaola cuba untuk memberikan jawapan satu atau dua daripada persoalan-persoalan yang dibawakan oleh Ahli-Ahli Yang Berhormat terutama sekali dalam perkara yang bersangkutan paut dengan Pejabat Suruhanjaya Perkhidmatan Awam:

1. Masalah jawatan-jawatan yang dibekukan.; dan
2. Jawatan kosong yang diiklankan.

- i. Jawatan-jawatan yang dibekukan. Memandangkan keadaan jawatan-jawatan tersebut untuk diberikan ataupun ditukar ganti dengan jawatan-jawatan yang ada di setiap kementerian itu dan atas dasar kepentingan yang tertentu maka jawatan-jawatan tersebut terpaksa dibekukan untuk memberikan jalan kepada jawatan-jawatan yang perlu diisi lebih dahulu bagi pegawai-pegawai ataupun calon-calon yang bakal mengisikannya.

Walau bagaimanapun, perkara ini dapat juga akan diperhatikan atau diteliti semula dari segi faedah dan sebab-sebabnya.; dan

- ii. Jawatan kosong yang diiklankan di akhbar "Pelita Brunei" didapati ada antaranya dipenuhi oleh pegawai-pegawai yang sedang

bertugas. Perkara tersebut memanglah tidak dapat dinafikan kerana jawatan-jawatan yang diiklankan itu ada antaranya bagi memberi peluang kepada pegawai-pegawai yang sedang berkhidmat untuk mengisikan jawatan tersebut tetapi bukanlah secara percuma. Ia hendaklah menghadapi ataupun memasuki, menjalani soalan-soalan ataupun temu duga yang ia sendiri tidak mengetahuinya. Ia perlu menunjukkan kebolehannya, ketangkasnya ataupun apa sahaja yang ia boleh melebihi dan boleh mengalahkan calon-calon yang lain. Ini bergantung pada kebolehannya untuk menjawab soalan-soalan ataupun menjalani ujian-ujian bertulis. Perkara Jawatan kosong yang diiklankan di akhbar "Pelita Brunei" ini adalah syarat bagi setiap pegawai atau setiap orang untuk mengisi jawatan-jawatan tersebut dan perkara ini mestilah dijalankan secara iklan dan diadakan temu duga. Itu sahaja dahulu Yang Berhormat Pengerusi.

Yang Berhormat Pengerusi:

Sekarang saya persilakan Yang Berhormat Awang Haji Emran bin Haji Sabtu.

Yang Berhormat Awang Haji Emran bin Haji Sabtu السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ

Terima kasih Yang Berhormat Pengerusi.

Soalan SA16A – Jabatan Mufti Kerajaan. Memandangkan sekarang ini orang ramai sering saja atau hampir setiap hari menggunakan alat digital, pertanyaan saya, adakah pihak Jabatan Mufti kerajaan merancang untuk mengeluarkan buku-buku fatwa atau irsyad hukum dengan menggunakan peralatan digital ini? Jika ada bahan-bahan digital ia memudahkan orang ramai membeli dan membaca di mana-mana sahaja.

Sekian disampaikan. Terima kasih.

Yang Berhormat Pengerusi: Saya persilakan Yang Berhormat Pengiran Haji Ali bin Pengiran Maon.

Yang Berhormat Pengiran Haji Ali bin Pengiran Maon: Terima kasih Yang Berhormat Pengerusi.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ
dan salam sejahtera. Kaola dalam Tajuk SA14A Kod Akaun 002 - Pejabat Suruhanjaya Perkhidmatan Awam. Mengenai TPOR. Pengisian jawatan-jawatan kosong dalam perkhidmatan awam.

Soalan kaola berapakah tempoh masa bagi proses pengisian satu-satu jawatan kosong bermula daripada pengiklanan jawatan-jawatan sehinggalah pengisian jawatan? Apa yang saya dengar, ada jawatan-jawatan kosong setelah penjawat awam pencen mengambil masa

yang lama untuk diisikan semula oleh penjawat-penjawat baharu.

Apakah ada mekanisme yang baharu yang difikirkan untuk mempercepatkan proses pengisian jawatan ini? Dengan adanya proses yang lebih cepat, sekurang-kurangnya masalah pencari kerja dapat dtangani sebaik-baiknya?

Itu sahaja Yang Berhormat Pengerusi. Terima kasih.

Yang Berhormat Pengerusi: Yang Berhormat Awang Haji Ramli bin Haji Lahit.

Yang Berhormat Awang Haji Ramli bin Haji Lahit: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ

Terima kasih, Yang Berhormat Pengerusi. Kaola akan bertanya mengenai Tajuk SA14A - Pejabat Suruhanjaya Perkhidmatan Awam yang peruntukannya sebanyak \$4,892,550.00.

Yang Berhormat Pengerusi. Terdapat pekerja-pekerja *open vote* yang pada masa ini yang bekerja lebih daripada 5 tahun masih belum dilantik ke gaji bulan malah ada yang tidak ada kenaikan gaji tahunan. Pertanyaan kaola, bagaimanakah sistem atau syarat kenaikan pekerja *open vote* ini untuk mendapatkan gaji bulan?

Yang Berhormat Pengerusi. Seterusnya kaola akan bercakap mengenai Tajuk SA25A – Jabatan Penyelidikan Brunei, Jabatan Perdana Menteri dengan jumlah yang diperuntukkan \$23,934,350.00. Jabatan ini sudah tentu ada program yang penting dan perlu diambil perhatian yang sebenarnya

Yang Berhormat Pengerusi: Yang Berhormat tadi awal-awal tadi kita sudah menekankan bahawa ada 5 jabatan dalam Tajuk Jabatan Perdana Menteri yang mana tidak perlu kita timbulkan atau kita bincangkan salah satu daripadanya ialah Jabatan Penyelidikan Brunei.

Yang Berhormat Awang Haji Ramli bin Haji Lahit: Tajuk SA25A.

Yang Berhormat Pengerusi: Ya.

Yang Berhormat Awang Haji Ramli bin Haji Lahit: Boleh diteruskan?

Yang Berhormat Pengerusi: Tidak perlu dibincangkan oleh sebab keadaannya adalah satu jabatan yang agak sensitif.

Yang Berhormat Awang Haji Ramli bin Haji Lahit: Itu sahaja. Sekian, terima kasih.

Yang Berhormat Pengerusi: Sekarang saya persilakan Yang Berhormat Pehin Orang Kaya Putera Maharaja Dato Paduka Awang Haji Abdul Ghani bin Pehin Datu Pekerma Dewa Dato Paduka Awang Haji Abdul Rahim.

Yang Berhormat Pehin Orang Kaya Putera Maharaja Dato Paduka Awang Haji Abdul Ghani bin Pehin Datu Pekerma Dewa Dato Paduka Awang Haji Abdul Rahim: Terima kasih Yang Berhormat Pengerusi.

mengenai Tajuk SA21A ataupun Tajuk SA22A yang berkenaan, kaola inda pasti berhampiran Peguam Negara dan Kehakiman Negara.

Sebelum ini, kitani mendengar kes-kes mahkamah diberitakan melalui Radio Televisyen Brunei dengan jelas hukuman-hukuman diberitahu kepada umum tetapi akhir-akhir ini kaola dapati ada beberapa kes yang diberitakan yang sering dilaporkan ialah kes-kes penyeludupan.

Yang ingin kaola tanyakan ialah kalau dahulu kes-kes begitu hukumannya sekian-sekian, kadang-kadang dalam bentuk denda ataupun penjara dan yang confirm dikatakan hukuman ini ialah kereta yang digunakan dirampas oleh pihak kerajaan.

Tapi akhir-akhir ini, kaola inda berapa ingat sejak beberapa tahun kebelakangan, penjatuhan hukuman itu, kalau kaola gelar "mesra hukuman, sangat mesra". Denda bolehlah dibayar secara ansuran dan kereta yang digunakan dikembalikan. Kaola faham itu hak prerogatif hakim untuk menjatuh apa saja yang terfikir olehnya berdasarkan pemikirannya pada masa itu yang mungkin sebagai pendidikan kepada orang yang berkenaan.

Soalan kaola, sejauh manakah keberkesanan *approach* ataupun pendekatan "mesra hukuman" ini sudah berhasil mengurangkan jenayah-jenayah tersebut walhal yang kaola dengar, masih jua ada, sejauh manakah keberkesanannya "mesra hukuman" itu?

Itu sahaja, Yang Berhormat Pengerusi. Terima kasih.

Yang Berhormat Pengerusi: Saya kira perkara seperti itu tertakluk kepada undang-undang yang dijalankan oleh hakim ataupun majistret yang berkenaan. Setentunya ia berpandukan kepada peruntukan yang terdapat dalam undang-undang yang berkenaan.

Setentunya kurang berpatutan bagi kitani untuk membawa sesuatu yang tidak begitu konkrit dalam Dewan ini melainkan kita mempunyai sesuatu kes yang dapat dilihat.

Itupun barangkali ia mempunyai prosedur yang tertentu bahawa pihak-pihak yang berkenaan yang terlibat boleh membuat *appeal* kepada mahkamah-mahkamah yang lebih tinggi daripada mahkamah-mahkamah yang berkenaan yang menjatuh hukuman-hukuman yang berkenaan itu.

Tapi saya bukanlah cuba untuk menjawab soalan itu secara pasti hanya untuk pengetahuan kitani bersama. Yang Berhormat suka untuk menjawab soalan-soalan yang telah dikemukakan.

Yang Berhormat Menteri di Jabatan Perdana Menteri: Terima kasih, Yang Berhormat Pengerusi. Sekali lagi kaola ingin cuba untuk menjawab beberapa perkara ataupun soalan-soalan yang dibawakan oleh Yang Berhormat tadi.

Manakala yang lainnya, kaola mohon supaya dapat ditangguhkan untuk

memberikan jawapannya pada masa yang akan datang.

Perkara yang akan kaola jawab adalah soalan yang dikemukakan oleh Yang Berhormat Awang Haji Emran bin Haji Sabtu mengenai Jabatan Mufti Kerajaan bukan kerana Jabatan Mufti Kerajaan itu hampir-hampir sama nama kaola.

Mengenai buku-buku terbitan Jabatan Mufti Kerajaan, perkara ini menjadi kelaziman dan memang dasar Jabatan Mufti Kerajaan untuk mengeluarkan ataupun membukukan mana-mana perkara-perkara yang bersangkutan-paut dengan hukum-hukum yang telah dikeluarkan dan diberigakan supaya ia menjadi rujukan kepada orang ramai.

Perkara-perkara ini boleh didapati di Jabatan Mufti Kerajaan sendiri ataupun dihubungi pihak Jabatan Mufti Kerajaan untuk mendapatkannya.

Perkara lain yang dikemukakan oleh Yang Berhormat Pengiran Haji Ali bin Pengiran Maon iaitu pengiklanan jawatan-jawatan kosong dengan tempoh masa pemrosesannya. Perkara ini memang disedari mungkin memakan masa, untuk makluman, sebagai misal sahaja kepada Yang Berhormat Pengiran Haji Ali bin Pengiran Maon, pernah satu jawatan diiklankan dengan pemohonnya sampai empat ribu lebih orang bahawa jawatan itu begitu sangat dikehendaki untuk diisi oleh pemohon-pemohon.

Disebabkan jumlah jawatan yang ada dan jumlah pemohon yang ada maka perkara ini sangat mengambil masa yang

panjang walaupun telah dijalankan dengan beberapa cara, secara berkomputer dan sebagainya. Selepas *computer* terpaksa juga menggunakan otak manusia. Jadi, tempoh masa itu memang tidak dapat ditentukan secara tepat.

Walau bagaimanapun, perkara ini sangat diambil perhatian supaya akan ada jalan ataupun cara untuk mengatasinya dan pihak Suruhanjaya Perkhidmatan Awam akan sentiasa mencari cara-cara ataupun jalan-jalan untuk mengisi ataupun menepati dan mengikuti apa yang dikehendaki.

Tentang ada antaranya jawatan itu ataupun pemohon itu sampai begitu lama menunggu itu terpaksalah **الْحَمْدُ لِلَّهِ** pemohon itu bersabar untuk jawatannya itu kerana bukan ia seorang sahaja yang ingin jawatan tersebut tetapi ia beberapa orang atau malah beribu orang menghendakinya.

Sebenarnya kaola ingin juga menjawab soalan kes mahkamah ini tentang "mesra hukuman" akan tetapi sudah dijawabkan dan terima kasih jua kepada Yang Berhormat Pengerusi sebab telah menjawabkan sendiri, jadi kaola tidak lagi mengulas perkara itu.

Mengenai perkara bersangkutan paut dengan *Open Vote*, bila ia boleh dapat dilantik menjadi gaji bulan yang secara teratur dan tepat. Perkara ini masih lagi ataupun memang tertumpu ataupun tertakluk kepada jawatan yang dipegangnya dan proses-proses yang akan dihadapinya kerana tidak

semestinya cukup 5 tahun itu ia akan dapat terus gaji bulan malahan akan ada beberapa perkara yang terpaksa dijalankan. Itu sahaja dulu, Yang Berhormat Pengerusi.

Yang Berhormat Pengerusi: Dengan ingatan bahawa Yang Berhormat Menteri yang berkenaan akan cuba untuk menjawab soalan-soalan yang belum dijawabnya kemudian, maka saya kira cukup sudah kitani berunding mengenainya Yang Berhormat.

Yang Berhormat Awang Haji Emran bin Haji Sabtu: Terima kasih, Yang Berhormat Pengerusi. Terima kasih jua atas jawapan Yang Berhormat Menteri di Jabatan Perdana Menteri.

memang Jabatan Mufti Kerajaan mengeluarkan buku-buku fatwa dan irsyad hukum. Apa yang saya maksudkan jika ada sudah **الْحَمْدُ لِلَّهِ**

Disarankan peralatan sekarang ini orang muda menggunakan *mobile digital* untuk membaca buku, "limpang-limpang" pun boleh merujuk membaca buku itu melalui *mobile* ataupun *internet*.

Adakah Jabatan Mufti Kerajaan sudah menyediakan fatwa dan irsyad hukum ini melalui *digital*/ini? Itu sahaja soalan saya terima kasih Yang Berhormat Pengerusi.

Yang Berhormat Pengerusi: Kalau ia "melimpang" buku lain dibacanya barangkali tu. Silakan Yang Berhormat Menteri Tenaga (Tenaga dan Tenaga Manusia) dan Perindustrian.

Yang Berhormat Menteri Tenaga (Tenaga dan Tenaga Manusia) dan Perindustrian: Terima kasih Yang Berhormat Pengerusi.

Peramba,kaola, saya ingin memberikan jawapan tambahan kepada soalan yang yang diajukan tadi oleh Yang Berhormat Pengiran Haji Mohamed bin Pengiran Osman @ Othman.

Untuk makluman Yang Berhormat, sejak penubuhan *Job Center Brunei* dan setakat 9 Mac 2019 seramai 24,938 anak tempatan telah mendaftar dalam sistem *JCB*. Seramai 9,540 daripadanya adalah anak tempatan yang tidak bekerja dan aktif mencari kerja.

Selainnya 15,398 merupakan jumlah anak tempatan yang berdaftar, akan tetapi mereka ini sudah bekerja dan ingin mencari pekerjaan yang lain. Pada penghujung tahun 2018 seramai 24,433 pencari kerja telah berdaftar. Sejumlah 9,540 daripadanya anak tempatan yang tidak mempunyai pekerjaan. Setakat ini seramai 5,258 telah mendapatkan pekerjaan.

Sekian sahaja yang dapat peramba, kaola, saya sampaikan mengenainya.

Yang Berhormat Pengerusi: Ahli-Ahli Yang Berhormat. Saya kira tiada lagi Ahli-Ahli Yang Berhormat ingin bertanya mengenai Tajuk SA14A - Tajuk SA25A, Jabatan Perdana Menteri dan jabatan-jabatan di bawahnya.

Maka sekarang Tajuk ini saya undi. Yang bersetuju sila angkat tangan.

(Semua Ahli mengangkat tangan tanda bersetuju)

Nampaknya semua ahli bersetuju dan Tajuk yang berkenaan ini diluluskan.

Yang Dimuliakan Jurutulis: Tajuk SA14A - SA25A dijadikan sebahagian daripada Jadual.

Yang Berhormat Pengerusi: Ahli-Ahli Yang Berhormat. Sekarang Mesyuarat Jawatankuasa ini beralih kepada Tajuk Kementerian Pertahanan. Tajuk SB01A - Tajuk SB04A.

Saya telah difahamkan bahawa Kementerian Pertahanan juga adalah sebuah kementerian yang tertutup kerana ia secara langsung dengan hal-ehwal strategik keselamatan negara dan sensitif dan pada kebiasaannya tidaklah bersesuaian untuk kita bincangkan secara terbuka.

Walau bagaimanapun, saya juga difahamkan bahawa Yang Berhormat Menteri Pertahanan II, suka untuk memberikan mukadimahnyanya tentang penyediaan Belanjawan bagi kementerian yang berkenaan ini.

Sekarang saya persilakan Yang Berhormat Menteri Pertahanan II.

Yang Berhormat Menteri Pertahanan II: Terima kasih Yang Berhormat Pengerusi.

السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

dan salam sejahtera.

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ، وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى أَشْرَفِ الْأَنْبِيَاءِ
وَالْمُرْسَلِينَ ، سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ

Yang Berhormat Pengerusi dan Ahli-Ahli
Yang Berhormat yang dirahmati Allah
yang peramba, kaola, saya hormati.

الْحَمْدُ لِلَّهِ kita bersyukur ke hadrat
Allah Subhanahu Wata'ala kerana
dengan izin dan rahmat-Nya jua kita
dapat sekali lagi berkumpul di mesyuarat
yang diberkati di Dewan yang mulia ini
untuk sama-sama membincangkan
mengenai isu-isu kepentingan negara
yang sama-sama kita cintai ini.

Pada awal kesempatan ini peramba,
kaola, saya bagi pihak Kementerian
Pertahanan dan Angkatan Bersenjata
Di-Raja Brunei dengan penuh hormat
dan takzim sukacita menyembahkan
ucapan setinggi-tinggi menjunjung kasih
kehadapan Majlis Kebawah Duli Yang
Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan
Haji Hassanal Bolkiah Mu'izzaddin
Waddaulah ibni Al-Marhum Sultan Haji
Omar 'Ali Saifuddien Sa'adul Khairi
Waddien, Sultan dan Yang Di-Pertuan
Negara Brunei Darussalam atas kurnia
cadangan Peruntukan Kewangan
2019/2020.

Cadangan Peruntukan untuk
Kementerian Pertahanan dan Angkatan
Bersenjata Di-Raja Brunei Tahun
Kewangan 2019/2020 ialah sebanyak
\$589, 870,450.00.

Jumlah ini merupakan peningkatan
sebanyak \$35,615,750.00 iaitu lebih
kurang 6% daripada Peruntukan yang

telah diluluskan daripada Tahun
Kewangan yang lalu.

Dalam memikul amanah yang telah
dipertanggungjawabkan ke atasnya,
Kementerian Pertahanan dengan
menjunjung sepenuhnya titah Kebawah
Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri
Baginda Sultan Sultan dan Yang
Di-Pertuan Negara Brunei Darussalam
mengenai kepentingan pendekatan
*Whole Of Nations and Whole Of
Government* terus komited untuk
memastikan sumbangan maksimum
pertahanan dan usaha-usaha
memperkasakan kapasiti negara serta
rakyat dalam sama-sama menyumbang
bagi memastikan kestabilan, keamanan
dan kesejahteraan negara yang kita
nikmati selama ini akan terus berkekalan
lagi berpanjangan.

Sumbangan utama Kementerian
Pertahanan adalah melalui peranannya
dalam strategi Keselamatan Kebangsaan
iaitu mempertahankan kedaulatan dan
kestabilan untuk menjadi salah sebuah
negara yang paling selamat dunia
seterusnya mencapai matlamat
Wawasan Brunei 2035 bagi kehidupan
yang berkualiti dan rakyat yang
berpendidikan tinggi serta ekonomi yang
dinamik dan mampan.

Sejajar dengan peranan ini misi
Kementerian Pertahanan ialah
mempertahankan kedaulatan, keutuhan
wilayah, dan mendukung perlembagaan
dan falsafah Melayu Islam Beraja. Ke
arah pelaksanaan misinya dengan efektif
melalui perancangan strategik yang
komprehensif. Strategi-strategi

pertahanan telah dibentuk dan dilaksanakan. Strategi-strategi pertahanan ini secara berterusan dinilai semula dan dikemas kini bagimmemberikan pilihan respons yang lebih teratur kepada cabaran-cabarannya yang disesuaikan dengan perubahan-perubahan landskap serta *trend* di persekitaran strategik domestic, serantau dan sejagat yang disejajarkan dengan strategi-strategi pembangunan peringkat nasional.

Secara berterusan fokus strategik pertahanan adalah ke arah memastikan dan menyumbang kepada pertahanan yang *holistic* yang tidak lari daripada 7 *key results areas* yang dihuraikan dalam mukadimah pembentangan kementerian ini semasa Musim Permesyuaratan Majlis Mesyuarat Negara Keempat Belas Pada Tahun 2018 yang lalu yang disingkatkan dengan *acronym accron* damai yang membawa erti:

I - Integriti Wilayah Yang Kukuh;
K - Tahap Keupayaan Tempur dan Kesiagaan yang Tinggi;
WON - Mendukung Pendekatan 'Whole-of-Nation';
D - Untuk Diplomasi Pertahanan yang Efektif;
A - Penglibatan Ketenteraan dalam Misi-Misi Antarabangsa;
MA - Sumber Tenaga Manusia yang Berkualiti Tinggi; dan
I - yang tidak kurang pentingnya, **Imej** Pertahanan yang Berwibawa dan Kredibel.

Semua ini adalah *stakeholders values* yang meliputi dimensi berikut:

1. Keutuhan kedaulatan negara. Integriti wilayah yang kukuh, ketenteraman awam, kekukuhan perpaduan rakyat, pembangunan sosioekonomi yang positif dan kestabilan dan keamanan persekitaran serantau dan antarabangsa.

Menyedari hakikat Angkatan Bersenjata Diraja Brunei kini di ambang usia bertambah matang iaitu 58 tahun pada 31 Mei 2019 ini dan keadaan persekitaran strategik negara telah banyak berubah hasil dari kepesatan pembangunan.

Sebagai contoh, kepesatan pembangunan di Pekan Muara, Pulau Muara Besar dan Teluk Brunei dengan terbinanya Jambatan Penghubung Daerah Brunei Muara dan Daerah Temburong.

Sudah tiba masanya bagi Kertas Putih Pertahanan dikemaskinikan yang akan menghendaki antara lain perubahan konsep-konsep operasi dan perolehan peralatan serta persenjataan baharu yang memberikan tumpuan pembangunan keupayaan yang lebih seimbang dan holistik bagi menggantikan peralatan yang berusia yang akan dikira *obsolete*.

Antara perolehan ini **إِنْ شَاءَ اللَّهُ** akan diusahakan dan direalisasikan menjelang usia *significant* Angkatan Bersenjata Diraja Brunei genap mencapai 60 tahun pada tahun 2021 nanti. Oleh itu, tiga

teras utama strategi pertahanan yang sentiasa relevan adalah:

- i. Keupayaan cegah rintang yakni *deterrents and response*;
- ii. Diplomasi pertahanan.; dan
- iii. Pertahanan *holistic*.

1. Mengenai keupayaan cegah rintang *deterrents and response*. Ini dicapai dengan mewujudkan angkatan bersenjata yang *credible* dari segi kapasiti dan kemampuan dengan tahap persediaan dan siap siaga yang tinggi, *responsive and adaptable*. Program-program di bawah teras ini termasuk:

- i. Menyelenggara dan meningkatkan upaya aset dan prasarana dukungan yang sedia ada.;
- ii. Memperoleh peralatan dan aset bagi mengurangkan jurang keupayaan (*capability gaps*) yang tertunggak mahupun juga keupayaan berbangkit untuk memenuhi keperluan tugas semasa dengan mengambil kira perkembangan teknologi yang terkini dalam *capability planning*;
- iii. Melaksanakan pengambilan atau *recruitment*;
- iv. Membangun dan memperkembangkan kepakaran dan profesionalisme ke arah kualiti perkhidmatan pertahanan yang tinggi. Ini turut termasuk pelaksanaan

secara tempatan sebelumnya diperolehi di luar negara.;

- v. Menjaga kebajikan menyeluruh anggota tentera.;
- vi. Melaksanakan latihan-latihan kesiagaan.;
- vii. Memperoleh kepakaran khas beserta keupayaan peralatan berkaitan dalam menangani risiko-risiko keselamatan *temporary* dan yang berbangkit.;
- viii. Memantapkan perintah dan kawalan.; dan
- ix. Meronda dan mengawasi kawasan perbatasan darat, maritim dan udara.

Dari segi pencapaian sehingga kini program-program yang diserlahkan di bawah teras ini, contohnya perolehan kapal-kapal peronda kelas Darussalam dan kapal-kapal peronda laju kelas ijtihad serta pesawat helikopter pelbagai peranan.

Penaiktarafan fasiliti Institut Latihan Angkatan Bersenjata Diraja Brunei, penubuhan markas angkatan bersama, Akademi Pertahanan dan Pusat Latihan Tentera Laut, penambahbaikan markas Tentera Laut Diraja Brunei, pertubuhan markas Khidmat Bantuan *Combat* Tentera Darat Diraja Brunei, pembangunan *Medical Reception Station* dan *Single Soldiers Accommodation* antara lain telah menyumbang secara

signifikan kepada peningkatan tahap kesediaan dan siap siaga anggota, aset dan prasarana tentera yang dimanifestasikan dalam bentuk tahap *operational readiness* yang meningkat dan masa bertindak atau *response time* yang semakin pantas dari tahun ke tahun.

Hasil pencapaian ini juga akan terus dioptimumkan bagi memastikan sumber daya pertahanan sentiasa dalam keadaan bersedia dan boleh diatur gerak seterusnya dikerah pada bila-bila masa bukan saja untuk menangani konflik *conventional* tetapi juga untuk melaksanakan tugas-tugas lain seperti operasi mencari dan menyelamatkan dan bantuan bencana dan kemanusiaan.

Begitu juga bagi memantapkan kemampuan *response* dan penglibatan dalam misi-misi luar negara yang menyumbang kepada kestabilan dan keamanan sejagat termasuk misi pemantau operasi keamanan dan juga operasi bantuan dan kemanusiaan.

الحمد لله dengan tahap kesediaan dan kesiapsiagaan yang sentiasa dijaga Angkatan Bersenjata Diraja Brunei telah berjaya mengikuti operasi-operasi sedemikian di *Cambodia* yakni *United Nation Transnational Equality* di *Cambodia (UNTEC)* pada tahun 1992 hingga 1993.

Pada tahun 2005 pula memberikan bantuan operasi bantuan dan kemanusiaan selepas *Indian Ocean Tsunami* di Aceh, Indonesia dan juga gempa bumi di Jogjakarta. Pada tahun

yang sama menjadi ahli misi pemantau Aceh *Monitoring Mission*, Misi penghantaran bantuan kemanusiaan ke Takluban, Filipina selepas Taufan Haiyan. Pada tahun 2013, memberikan bantuan kemanusiaan kepada mangsa gempa bumi di Nepal pada tahun 2015.

Perancangan Peruntukan Pertahanan Kewangan tahun ini, *إن شاء الله* dalam jangka waktu dekat mendatang antara lain akan disalurkan bagi pembinaan dan penaiktarafan prasarana-prasarana unit baharu dan unit latihan serta perumahan anggota.

2. Yang Berhormat Pengerusi dan Ahli-Ahli Yang Berhormat yang dirahmati Allah. Teras utama kedua, diplomasi pertahanan. Ini dicapai dengan melaksanakan serta begiat aktif dalam menjalinkan hubungan bantuan pertahanan dengan negara-negara sahabat baik dua hala mahupun pelbagai hala sejajar dengan dasar luar negara ke arah;
 - i. Peningkatan kefahaman, keyakinan, ketelusan dan keterbukaan seterusnya mewujudkan rasa saling percaya (*mutual trust*) dan saling menghormati (*mutual respect*) dan sesama pihak saling bekerjasama *mutual cooperation*.; dan
 - ii. Menjamin sokongan negara-negara sahabat baik dari bentuk bantuan pembangunan kapasiti mahupun juga sokongan secara prinsip dalam apa jua agenda dan inisiatif yang diterajui negara di arena serantau dan antarabangsa.

Program-program di bawah teras ini termasuk pelaksanaan:

- i. Penandatanganan memorandum persefahaman *MOU's* dan perjanjian dalam bidang kerjasama pertahanan.;
- ii. Menubuhkan dan mengekalkan pejabat-pejabat perwakilan pertahanan, penasihat dan *attache'* pertahanan di Suruhanjaya-Suruhanjaya Tinggi dan Kedutaan-Kedutaan Besar Negara Brunei Darussalam di luar negara.;
- iii. Pengungkayahan dan penyertaan dalam latihan ketenteraan dua hala dan pelbagai hala termasuk yang di bawah payung keahlian dan pertubuhan-pertubuhan serantau dan antarabangsa khususnya *ASEAN*.;
- iv. Pertukaran dan perkongsian maklumat termasuk maklumat perisikan.;
- v. Pertukaran latihan dan pendidikan tentera dan pertahanan.;
- vi. Pengungkayahan dan penyertaan dalam interaksi lain pertahanan dan ketenteraan termasuk pertukaran lawatan, jemputan dan kehadiran dalam pelbagai inisiatif pembangunan keyakinan dan usaha sama keselamatan dua hala dan pelbagai hala.

Dari segi pencapaian tahun demi tahun interaksi pertahanan dan ketenteraan di

bawah platform dua hala dan pelbagai hala terus meningkat dari jumlah dan skop kerjasama yang hingga setakat ini telah merangkumi bersama lebih 60 buah negara dari seluruh pelosok dunia.

Memorandum- memorandum persefahaman atau *MoUs* dan perjanjian pertahanan telah dimeterai dengan 18 buah negara sebagai manifestasi pengiktirafan yang diberikan kepada *credibility* organisasi pertahanan negara sebagai rakan kongsi yang strategik. Walaupun proses damai di Selatan Filipina memperoleh kemajuan yang ketara Angkatan Bersenjata Diraja Brunei juga terus mendapat kepercayaan sebagai penyumbang dalam pasukan pemantau antarabangsa (*international monitoring team*) atau *IMT* di Mindanao, selatan Filipina yang memasuki tahun ke-15 penglibatannya pada tahun ini.

Kepercayaan ini jelas terpancar melalui peranan terkini yang dipertanggungjawabkan melalui *independent decommissioning body* atau *IDB* dalam usaha bersama untuk merealisasikan fasa proses damai yang seterusnya di Mindanao berikutan penandatanganan *The Framework Agreement On the Bangsa Moro*.

Begitu juga penyertaan dalam *United Nations Interim Force In Lebanon* atau *UNIFIL* yang telah genap 10 tahun penglibatannya pada tahun 2018. Manifestasi pengiktirafan yang sedemikian yang lain termasuk juga pendapatan Pegawai Angkatan Bersenjata Diraja Brunei sebagai *international liaison officers*

di *International Fusion Centre* dan *Regional HADR Coordination Centre* di Singapura bermula tahun 2013 dan 2015, dan *Common Watch Captain Decombine Task Force 151 CFC 151 Gulf of Eden* sejak tahun 2010. Pada tahun 2014 dua buah kapal Tentera Laut Diraja Brunei, KDB Darussalam dan KDB Darul Aman membuat pelayaran ke Hawaii, Amerika Syarikat buat pertama kali menyertai eksekutif maritim antarabangsa terbesar di dunia, *Frame of the Pasific Exercise* atau *RIMPAC*.

Pada tahun lepas, Tentera Laut Diraja Brunei juga buat kali pertama menyertai *ASEAN-China Maritime Exercise* di Republik Rakyat China *International Review 2018* di Republik Korea. Melalui rangka kerjasama pertahanan *ASEAN* atau *ADMM*, Kementerian Pertahanan juga membuktikan kemampuan untuk memikul dan melaksanakan dengan jayanya peranan sebagai Pengerusi Bersama bagi *ADMM Plus Expert Working Group* atau *EWG on Maritime Security* dari tahun 2014 hingga 2017. Hos kepada dua latihan besar iaitu *ADMM Plus HADR Maritime Security Exercise* pada tahun 2013 dan *ADMM Plus Maritime Security Counter Terrorism Exercise* pada tahun 2016.

Di samping itu, inisiatif negara bagi penubuhan *communication link* antara menteri-menteri pertahanan *ASEAN* juga mendapat sokongan dan dilaksanakan secara berfasa yang sekarang ini dikenali sebagai *ASEAN Direct Communication Infrastructure* atau *ADI*. Perancangan Peruntukan Pertahanan Tahun Kewangan ini dalam jangka waktu dekat mendatang antara lain akan disalurkan

bagi mengekalkan penglibatan aktif dalam aktiviti-aktiviti kerjasama di bawah rangka kerja *ASEAN*, *ADMM* dan *ADMMPlus*, ini termasuk penyertaan dalam latihan-latihan anjuran *ADMM Plus Expert Working Group* yang merangkumi *HADR*, *maritime security*, *military medicine*, *counter terrorism* dan *military main action*, *peacekeeping operation* dan *cyber security*. Pada putaran 2023, insya-Allah, Kementerian Pertahanan akan menjadi pengerusi bersama *military medicine* bersama Australia.

Hal ini akan melihat kementerian ini menerajui usaha peningkatan kerjasama praktikal dalam bidang ini antara negara-negara *ASEAN* dan juga negara-negara rakan dialog yang lain.

Seterusnya melaksanakan dan menyertai aktiviti-aktiviti di bawah peruntukan *MoUs* perjanjian dan kesepakatan dua hala dalam bidang kerjasama pertahanan. Ini termasuk mesyuarat-mesyuarat *Joint Defense Working Committee*, latihan-latihan tentera, mesyuarat-mesyuarat pertukaran perisikan, pertukaran lawatan anggota, lawatan-lawatan kapal, pertukaran latihan dan pendidikan dan sebagainya.

Tahun ini Tentera Udara Diraja Brunei akan menjadi hos kepada Mesyuarat ke-16, *Asean A Chiefs Conference (AACC)*, dan *6th Asean Airforce Education and Training Working Group Meeting (AAFET)*. Manakala pada tahun 2020 Angkatan Bersenjata Brunei akan menjadi Tuan Rumah *Brunei International Skill At Arms Meet (B.I.S.A.M)* iaitu pertandingan menembak terbesar di rantau ini.

Manakala pada tahun yang sama juga akan tiba giliran Tentera Darat Diraja Brunei untuk menghoskan *Asean Chief Of Armies Multilateral Meeting ASEAN (ACAMM) Sergeant Majors Annual Meeting (ASMAM) dan ASEAN Armies RifleMe (AAIM)*.

3. Melaksanakan inisiatif-inisiatif pembangunan kapasiti bagi angkatan-angkatan tentera sahabat termasuk pengendalian kursus Bahasa Inggeris, Program Perkembangan Eksekutif, Kursus Maktab Turus Angkatan Bersenjata Brunei dan juga Kursus Pegawai Staf Rendah Angkatan Bersenjata Brunei.

الْحَمْدُ لِلَّهِ pelaburan modal insan melalui akademi pertahanannya yang kini berusia 8 tahun telah turut melahirkan seramai 140 graduan iaitu pengambilan pertama hingga ke-9 Kursus Maktab Turus dan seramai 459 graduan dari pengambilan pertama hingga ke-17 Kursus Pegawai Kadet.

إِنْ شَاءَ اللَّهُ pada pengambilan Kursus Pegawai Kadet ke-18 nanti seramai 83 orang akan mengikuti kursus tersebut. Ini merupakan bilangan terbesar dalam satu pengambilan setakat ini di samping mendidik dan melatih pegawai-pegawai tempatan Akademi Pertahanan juga turut menjayakan penyertaan 14 buah negara-negara sahabat di berbagai-bagai kursus utama seperti kursus Maktab Turus dan Kursus Pegawai Staf Rendah.

Teras ke-3 pula ialah Pertahanan Holistik. Ini dicapai dengan melaksanakan *Whole Of Nation Approach* kepada pertahanan

Program-program di bawah teras ini termasuklah:

- i. Penglibatan dalam Jawatankuasa Keselamatan Negara atau JKN atau jawatankuasa-jawatankuasa kerja di bawahnya dalam merangka dan melaksanakan strategi keselamatan nasional.;
- ii. Melaksanakan operasi-operasi berbilang agensi.;
- iii. Menghulurkan sumbangan kepakaran khusus dan keupayaan aset dalam tugas-tugas nasional. Ini termasuk *bomb disposal*, mencari dan menyelamatkan, bantuan kemanusiaan, anti-lanun, pengangkutan anggota *MEDEVAC (Medical Evacuation)* dan *CASEVAC (CASUALTY Evacuation)*.;
- iv. Mendukung pembangunan nasional dan karakter bangsa khususnya dalam pembinaan kesedaran dan pemahaman yang luas bagi kepentingan membela dan mempertahankan negara bagi setiap penduduk serta mempromosikan dan memaparkan semangat patriotism dan cinta kepada negara dan komitmen bagi pemeliharaan nilai-nilai kenegaraan. Nilai-nilai ini *إِنْ شَاءَ اللَّهُ* akan terus diperkukuhkan termasuk melalui kegiatan Askar Simpanan Melayu Diraja Brunei ASMBD. Persatuan

- Veteran Angkatan Bersenjata Diraja Brunei (PERWIRA) dan pasukan-pasukan kadet tentera iaitu golongan belia negara yang masih dalam persekolahan yang kegiatan dan penghasilannya akan diberikan sinergi bersama Kementerian Pendidikan dan kementerian-kementerian dan agensi yang berkepentingan yang lain.;
- v. Mengekalkan imej profesionalisme dan berwibawa dalam segala aspek bagi memberi keyakinan kepada rakyat bahawa Angkatan Bersenjata Diraja Brunei benar-benar mampu dan terbukti berupaya melindungi kedaulatan dan kepentingan dan strategik negara.;
- vi. الحمد لله seperti juga yang dimaklumkan oleh Yang Berhormat Menteri di Jabatan Perdana Menteri dan Menteri Kewangan dan Ekonomi II dalam mukadimah Yang Berhormat itu penandatanganan projek usaha sama atau *joint venture* antara Kerajaan Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan Negara Brunei Darussalam dan *Muara Maritime Services Sendirian Berhad* telah dimeterai pada hari Rabu, 6 Mac 2019 yang baru lalu. Projek ini akan banyak memberikan kesan positif dan kesan *spin-off* masa panjang merangkumi pemeliharaan pembaikpulihan

asset maritime negara, peluang pekerjaan kepada anak-anak tempatan dan juga pada usaha menubuhkan industri pertahanan pada suatu hari nanti.

Yang Berhormat Yang Di-Pertua dan Ahli-Ahli Yang Berhormat. Sehingga kini dengan berkat daulat kepimpinan dan kebijaksanaan Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan Haji Hassanah Bolkiah Mu'izzaddin Waddaulah ibni Al-Marhum Sultan Haji Omar 'Ali Saifuddien Sa'adul Khairi Waddien, Sultan dan Yang Di-Pertuan Negara Brunei Darussalam yang juga Menteri Pertahanan dan Pemerintah Tertinggi Angkatan Bersenjata Diraja Brunei.

Kegiatan-kegiatan pertahanan dengan teras-teras utama diujikan tadi telah berjaya memastikan negara bebas daripada ancaman konvensional dan membolehkan rancangan-rancangan kemajuan dan pembangunan negara berjalan lancar dan berjaya.

Justeru, Kementerian Pertahanan dan Angkatan Bersenjata Diraja Brunei selaku perisai penjamin keselamatan dan keamanan negara yang 89.1% dari kekuatan ketumbukannya tergolong dalam kategori belia iaitu 4.5% dari jumlah keseluruhan belia negara ini.

Sebagai maklumat tambahan Angkatan Bersenjata Diraja Brunei terus memberikan peluang pekerjaan kepada belia dan beliawanis yang layak melalui pengambilan rekrut lelaki 2 kali setahun dengan jumlah keramaian 480 orang sementara itu pengambilan rekrut wanita

dijalankan 1 kali setahun dengan pengambilan seramai 60 orang.

Sehubungan itu, بِسْمِ اللَّهِ Kementerian Pertahanan akan terus menyasarkan pelaksanaan program-program peningkatan dan penambahbaikan kapasiti ke arah memperkasakan keupayaan sejajar dengan fokus-fokus pertahanan yang disebutkan.

Pada menjunjung hasrat dengan titah Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan Negara Brunei Darussalam, بِسْمِ اللَّهِ Kementerian Pertahanan dan Angkatan Bersenjata Diraja Brunei akan terus memberikan fokus bagi memastikan semua pihak berkepentingan dilibatkan untuk menjamin perancangan mencapai kejayaan dan pertahanan negara secara menyeluruh dan mapan dicapai.

Kita hayati juga titah baginda, isu keselamatan tidak boleh dikompromikan, justeru pertahanan Negara Brunei Darussalam, negara berdaulat tercinta tetap masih dan akan sentiasa menjadi tanggungjawab kita semua termasuk kitani yang ada di Dewan mulia ini.

Dalam erti kata lain bukan hanya terletak pada Kementerian Pertahanan Angkatan Bersenjata Diraja Brunei dan agensi-agensi keselamatan yang lain.

Kita semua berdoa dengan rahmat Allah Subhanahu Wata'ala ikrar taat

setia yang tidak berbelah bahagi kehadapan Majlis Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan Negara Brunei Darussalam dan kerajaan baginda. Negara Brunei Darussalam akan kekal aman makmur berdaulat dalam pemeliharaan Allah Subhanahu Wata'ala dan barisan pertahanannya dengan tawakal yang jitu.

Semangat kepahlawanan Brunei sejati jua akan tabah berani menghadapi cabaran-cabaran serta akan terlepas dari segala musibah dalam pengabdian tulus menunaikan amanah yang besar ini.

Sekian, terima kasih Yang Berhormat Pengerusi. وبالله التوفيق والهداية أسألكم بليكنم ورحة الله وبركاته

Yang Berhormat Pengerusi: Ahli-Ahli Yang Berhormat. Saya kira mukadimah yang telah pun dibentangkan oleh Yang Berhormat Menteri Pertahanan II adalah cukup jelas dan sudah sememangnya tidaklah perlu untuk kita bahaskan lagi.

Maka dengan itu saya ingin supaya Tajuk ini kita undi. Bagi Ahli-Ahli yang bersetuju sila angkat tangan.

(Semua Ahli mengangkat tangan tanda bersetuju)

Terima kasih semua Ahli Yang Berhormat bersetuju maka Tajuk Kementerian Pertahanan diluluskan.

Yang Dimuliakan Jurutulis: Tajuk SB01A dan Tajuk SB04A dijadikan sebahagian daripada Jadual.

Yang Berhormat Pengerusi : Ahli-Ahli Yang Berhormat. Saya kira cukuplah bagi kita pada kali ini hari ini untuk berbincang dan membahaskan Rang Undang-Undang ini dan saya ingin menangguhkan Mesyuarat Jawatankuasa ini dan kita bersidang semula di Majlis Mesyuarat Negara.

(Mesyuarat Jawatankuasa ditangguhkan)

(Majlis Mesyuarat bersidang semula)

Yang Berhormat Yang Di-Pertua: Ahli-Ahli Yang Berhormat. Kita telah pun membincangkan Rang Undang-Undang yang berkenaan dan saya kira cukuplah bagi kita untuk berbuat sedemikian pada hari ini dan insya-Allah saya tangguhkan mesyuarat kita ini dan kita akan bersidang semula pada esok hari iaitu hari Rabu, 13 Mac 2019 pada pukul 9.00 pagi.

Sekian وبالله التوفيق والهداية السَّلامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ

(Majlis Mesyuarat ditangguhkan)